

Синюк О. В.

УДК: 343.163:343.19477)

к.ю.н., кафедри кримінального права та правосуддя юридичного факультету
Запорізького національного університету

Дузь К.

студентка 4 курсу юридичного факультету
Запорізького національного університету

СПІВВІДНОШЕННЯ НАГЛЯДОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРОКУРОРА ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФУНКЦІЙ КЕРІВНИКА МІЖДЕРЖАВНИХ СЛІДЧО-ОПЕРАТИВНИХ ГРУП ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ НА ТЕРИТОРІЇ КРАЇН - ЧЛЕНІВ СНД

Організація нагляду за законністю розслідування кримінальних справ органами дізнання і досудового слідства за своїм обсягом займає провідне місце серед функцій прокуратури. Правильно організоване досудове слідство і дізнання, а також здійснюваний прокурорський нагляд за виконанням законів при їхньому провадженні, являють собою одну з істотних гарантій швидкого розкриття злочинів, їх повного, об'єктивного і всебічного розслідування, а в остаточному підсумку постанови судом законних, обґрунтованих і справедливих вироків. У діяльності органів прокуратури особливе місце займає нагляд за додержанням законів при проведенні дізнання та досудового слідства.

Висвітленню проблем нагляду за додержанням законів органами, які ведуть боротьбу зі злочинністю, за останнє десятиріччя присвячені окремі дослідження, серед яких можна назвати, перш за все праці І. В. Вернидубова, Ю. М. Грошевого, В. С. Зеленецького, П. М. Каркача, І. М. Козьякова, М. В. Косюти, В. Т. Малайренку, П. І. Мінюкова, М. І. Мічча, М. А. Погорельця, П. В. Шумського та деяких інших.

Проблема створення й функціонування міждержавних спеціалізованих слідчо-оперативних груп (далі - МССОГ) залишається якщо й не "білою плямою", то напевно "слабкою ланкою" правовохоронного механізму сучасної системи кримінальної юстиції.

Як вже раніше наголошувалось, діяльність будь-яких, і в т.ч. міждержавних СОГ ніякими процесуальними і відомчими актами не регламентована [1]. Хоча, разом з цим практика розшуку злочинця, який переходить за кордоном, існує давно. Проте відомо, що випадків звернення з подібними проханнями було дуже мало. Ще менше було випадків у минулому коли таке прохання задовольнялося і розшук приносив успіх. Появлялося це тим, що не було будь-яких правил його проведення, а така практика підтримувалася виключно зусиллями поліцейських керівників. Втім стан роботи з встановлення і затримання злочинців "міжнародного значення" зовсім не висвітлювався як у теорії, так і, враховуючи суттєві особливості зазначеної злочинної діяльності, дотепер відсутні будь-які практичні рекомендації.

Надалі спостерігатиметься тенденція до розширення прав суб'єктів міжнародного розшуку у формі участі в оперативно-розшукових заходах на території держав-членів інтеграційного об'єднання шляхом ефективної діяльності МССОГ, створення наднаціональних оперативних підрозділів, проведення окремих оперативно-розшукових заходів на території іншої держави-члена інтеграційного об'єднання без залучення оперативних підрозділів цієї держави (повідомляючи лише про факт такого проведення).

Така тенденція зумовлена невідповідністю можливостей, які надаються правопорушникам інтеграційними процесами (вільного пересування в межах кількох держав, вільного руху капіталів, послуг, свободи заснування компаній) та неможливістю застосування адекватних заходів правоохоронними органами держав-учасниць інтеграційного об'єднання.

При здійсненні нагляду за додержанням законності при проведенні розслідування прокурором, з урахуванням завдань нагляду необхідно чітко конкретизувати предмет нагляду виділяючи як об'єкти нагляду окремі, найбільш суттєві елементи цієї діяльності. При їх визначенні необхідно враховувати, перш за все, важливість охоронюваних законом прав і законних інтересів особи. З цих позицій нагляд значною мірою стосується і законних інтересів учасників процесу при вирішенні питання про порушення кримінальної справи, затримання, взяття під варту, притягнення до кримінальної відповідальності, забезпечення повноти, об'єктивності і всебічності розслідування вирішення справи по суті - обов'язкових об'єктів прокурорського нагляду по кожній кримінальній справі. Практика свідчить, що при вирішенні цих питань працівники органів дізнання і досудового слідства найбільш часто порушують вимоги закону.

Специфіка нагляду за застосуванням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство полягає в тому, що ці органи розслідують злочини. Тому нагляд прокурора набуває особливого значення у зв'язку з тим, щоб безпідставно не обмежувалися права, свободи, гарантії та законні інтереси громадян, які були залучені в стадії вирішення питання щодо порушення кримінальної справи та досудового розслідування.

Сутність прокурорського нагляду за законністю і діяльності МСОГ обумовлений також його предметом і об'єктом. Виходячи із розуміння предмета і об'єкта прокурорського нагляду яку ми виклали раніше, в об'єкт

нагляду ми включаємо передусім діяльність слідчого, осіб, що здійснюють дізнання, оперативно-розшукові заходи, а також діяльність начальників слідчих підрозділів. Піднаглядною є і правова поведінка учасників процесу: підозрюваного, обвинуваченого, захисника, потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, їх представників та інших осіб, що беруть участь у справі (експерти, перекладачі, свідки, спеціалісти тощо).

Таким чином, прокурор при здійсненні нагляду у стадії досудового розслідування справи з'ясовує, встановлює процесуальну діяльність, утримання від неї, оцінює їх з позиції додержання вимог закону.

Динаміка, взаємозв'язок предмета і об'єкта полягають у тому, що прокурор, оцінюючи діяльність чи бездіяльність, їхні наслідки, порівнює їх зміст з вимогами конкретного закону і визначає, додержаний закон чи ні. Якщо вимоги закону порушені, то прокурор в межах своїх повноважень, повинен належним чином реагувати, виконуючи свої завдання.

Слід наголосити щодо взаємозв'язку наглядової конституційної функції прокуратури з кримінально-процесуальною функцією розслідування злочинів, а також узгодження дій правоохоронних органів, які ведуть боротьбу зі злочинністю. Це насамперед органи внутрішніх справ, служби безпеки, державної податкової служби, охорони державного кордону митні органи та інші. Завдання щодо прокурорів, які безпосередньо здійснюють нагляд, звужені лише до органів дізнання і досудового слідства.

Якщо на стадії досудового розслідування прокурором в основному здійснюється функція нагляду за законністю МСОГ, вітч у деяких моментах він реалізує функцію обвинувачення. Йдеться про випадки, коли діяльність прокурора безпосередньо торкається обвинувачення: це - надання письмових вказівок стосовно кваліфікації злочину, проведення особисто у необхідних випадках окремих слідчих дій, розслідування у повному

обсязі будь-якої кримінальної справи, а також рішення, які приймаються прокурором відносно обвинувального висновку: це - його затвердження або складання нового та закриття справи з дотриманням вимог ст. 214, 229 КПК. Також ст. 231 КПК передбачена зміна обвинувачення прокурором у вигляді двох процесуальних форм, що тягнуть за собою різні наслідки. У першому випадку якщо необхідно змінити обвинувачення на більш тяжке, то прокурором справа направляється слідчому для проведення додаткового розслідування, а в іншому випадку якщо стан обвинуваченого не погіршується зміною обвинувачення, то прокурор або його заступник складає постанову в якій зазначає зміни, що вносяться до обвинувального висновку [2, с. 58].

Проте при всьому обсязі повноважень прокурора при досудовому розслідуванні, їх владно-розпорядчому характері, законодавець повинен зберігати процесуальну самостійність і незалежність слідчого. Але як бути з самостійністю слідчого, що входить до складу МСОГ і є громадянином іншої держави? Відповіді на подібні запитання відсутні.

Самостійність слідчого закріплена в законі (ст. 114 КПК), в якому записано, що при провадженні досудового слідства всі рішення про спрямування слідства і про провадження слідчих дій слідчий приймає самостійно, за винятком випадків, коли законом передбачено одержання згоди суду (судді) або прокурора, і несе повну відповідальність за їх законне і своєчасне проведення. Слідчий має право самостійно і порушити кримінальну справу і пред'явити обвинувачення. Але це не означає, що слідчого можна розглядати як "маленького" прокурора, оскільки такий підхід може звести нанівець самостійність слідчого. Самостійність слідчого означає його діяльність за власною ініціативою без побічного незаконного впливу [3, с. 165].

Таким чином, самостійність слідчого пов'язується з прийняттям процесуальних рішень, хоча для деяких із них і потрібна згода

(санкція), зокрема прокурора, наприклад для звернення до суду для обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, про продовження цього строку про обшук ужитті, про звільнення від кримінальної відповідальності тощо. Санкція прокурора необхідна, наприклад, для відсторонення обвинуваченого від посади, для виїмки документів, що становлять державну таємницю тощо. Але і в цих випадках на першому місці стоїть власна, самостійна ініціатива слідчого. Разом з цим з боку прокурора недопустима дріб'язкова опіка над слідчим, адміністрування, будь-яке ущемлення регламентованих законом прав слідчого і його процесуальної самостійності.

Самостійність слідчого характеризується і тим, що він, відповідно до закону (ст. 114 КПК), може не погодитися з вказівками прокурора про притягнення обвинуваченого, про кваліфікацію злочину і обсяг обвинувачення, про направлення справи для віддання обвинуваченого до суду або про закриття справи, і вправі подати справу прокурору вищого рівня з письмовим викладом своїх заперечень. Тоді прокурор або скасовує вказівки підлеглому прокурора, або доручає провадження слідства в цій справі іншому слідчому. Вказівки начальника слідчого відділу із зазначених питань слідчий вправі оскаржити прокуророві, що зупинить їх виконання.

Доцільно зазначити і організаційно-адміністративні, службові гарантії процесуальної самостійності слідчого, який входить до складу МСОГ. Так, питаннями призначення, переміщення, звільнення, заохочення, покарання, проведення атестації, присвоєння спеціальних звань, чинів займаються не тільки ті начальники, котрі безпосередньо контролюють роботу слідчого, керують нею, але й посадовці вищого рівня.

Якщо слідчий - член МСОГ не погодився з вказівками прокурора, то він не повинен поспішати оскаржити їх прокуророві вищого рівня, а повинен намагатися переконати "свого національного" прокурора в їх неправильності чи помилковості. Такий підхід може дати

позитивні наслідки - уникнути тяганини у прийнятті потрібних рішень. У разі, коли слідчий не згоден з вказівками прокурора і має намір їх оскаржити прокуророві вищого рівня, то прокурор, який дав вказівки, на нашу думку може прийняти справу до свого провадження і діяти на свій розсуд згідно зі своїм переконанням. У таких випадках спір повинен вирішити вищестоящий прокурор і ніякі обхідні шляхи в цьому випадку закон не передбачає.

Якщо самостійність слідчого в основному пов'язана з прийняттям процесуальних рішень, то його незалежність у прийнятті цих рішень не пов'язується з підлеглистю, з будь-яким диктатом, а лише з підкоренням закону, в умовах, що виключають сторонній вплив на слідчого. Адже саме прокуратура має суттєвий вплив на забезпечення гарантій процесуальної самостійності та незалежності слідчих і особливо стосовно притягнення до відповідальності за неповагу на адресу слідчого. Необхідно також зазначити, що всі винятки із правил, про які йдеться в законопроекті, стосуються саме прокурорів. Наприклад, прокурори мають повноваження втручатися в процесуальну діяльність слідчих, витребувати у слідчого справи, відповідні погляди щодо суті кримінальних справ.

З метою швидкого ефективного й всебічного розслідування, що включає провадження слідчих дій і оперативно-розшукових заходів у відповідності зі ст. 63 Конвенції про правову допомогу та правові відносини по цивільних, сімейних і кримінальних справах, що прийняті головами країн - учасників СНД 7 жовтня 2002 р. у м. Кишиневі, можуть створюватися міждержавні змішані слідчо-оперативні групи (далі - МЗСОГ). Основна мета створення таких груп - об'єднання зусиль слідчих, оперативних, технічних, інших служб та підрозділів зацікавлених відомств щодо розслідування злочинів. За загальним правилом усі МЗСОГ створюються для розслідування окремої кримінальної справи, і після завершення справи припиняють своє існування. Втім буде невірним розцінювати

МЗСОГ як якусь групу співробітників правоохоронних органів, що мають право вільно, за своїм розумінням, навіть якщо це викликано інтересами справи, виконувати слідчі дії й оперативно-розшукові заходи на території суміжних держав.

Дотепер невирішеною напівдовою особливістю МЗСОГ залишається факт, що це міждержавне правоохоронне формування складається із двох національних слідчо-оперативних груп. Таким чином, МЗСОГ є формою координації зусиль служб і підрозділів правоохоронних органів декількох країн без надання їй будь-якого кримінально-процесуального статусу. У зв'язку із цим вважаємо, що МЗСОГ не є самостійним процесуальним інститутом та її спеціальне закріплення у КПК держав - учасників СНД поки не потрібно.

Діяльність МЗСОГ повинна ґрунтуватися на принципах суворого дотримання національного законодавства, норм і принципів міжнародного права, поваги суверенітету тих держав, які брали участь в створенні МЗСОГ. Правовий стан національних СОГ, що входять до структурного складу МЗСОГ, повинен також визначатися нормами законодавства держави перебування.

Процесуальна самостійність і незалежність слідчого ще не означає, що роль прокурора в насліді за слідством необхідно обмежувати. А такі спроби робляться. Так, міністр внутрішніх справ України усвоєму поданні до Президента України пропонує внести відповідні новели до чинного законодавства з тим, щоб не була обмежена процесуальна самостійність слідчого [4]. Пропонується надати право слідчому - члену МЗСОГ безпосередньо вносити подання без згоди прокурора про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту до суду, підтримуючи його в суді особисто. А функцію контролю залишити за керівником МЗСОГ.

Правове становище керівника МЗСОГ визначає його процесуальну самостійність, відповідальність за результати роботи як

підлеглих слідчих, так і оперативних працівників дізнання.

Його правове становище в кримінальному процесі не визначено, але фактивно він виконує такі основні повноваження а) перевіряє матеріали кримінальної справи, за окремими епізодами; б) надає вказівки слідчим про притягнення як обвинувачуваного, кваліфікацію злочину й обсягу обвинувачення, направлення справи, провадження окремих слідчих дій; в) передає епізоди злочинної діяльності в рамках єдиної кримінальної справи від одного слідчого до іншого; г) доручає розслідування окремих епізодів справи декільком слідчим. Як і прокурор, начальник МСОГ наділений правом брати участь у розслідуванні в кримінальних справах і особисто провадити розслідування, користуючись при цьому повноваженнями слідчого.

За своїм змістом і обсягом повноваження керівника МСОГ мають складний характер. По-перше, це повноваження власне керівника позапроцесуального формування, надані йому для керівництва діяльністю декількох слідчих та оперативних працівників дізнання, експертів та ін. і контролю за нею. По-друге, це повноваження слідчого, якими керівник МСОГ користується у випадку особистого розслідування кримінальних справ.

Отже, керівник МСОГ за своїм правовим статусом він є начальником слідчого, тому що йому надане право контролю і керівництва діяльністю слідчого, а його вказівки з питань розслідування обов'язкові для виконання. Зважаючи на те, що процесуальні повноваження слідчого чітко визначені в законі та достатньо відображені в літературі [5, с. 8 - 18], вони у цій публікації не розглядаються.

Таким чином, здійснюючи процесуальне керівництво розслідуванням, керівник МСОГ діє не відрібно, а в специфічних умовах організаційного підпорядкування членів формування керівникам структурних підрозділів правоохоронних органів інших держав.

При цьому необхідно враховувати, що

слідчий - це самостійний суб'єкт процесуальних прав, наділений дуже значними повноваженнями у відношенні органу дізнання, який знаходиться з ним в одному відомстві. Його вказівки з питань розслідування злочинів обов'язкові для органу дізнання. У той же час він перебуває в службовому підпорядкуванні начальника органу внутрішніх справ, що є одночасно начальником органу дізнання. Це створює деякі труднощі. Усувати ці труднощі, створювати сприятливі умови для успішної роботи слідчого зобов'язані як начальник слідчого відділу (відділення), так і начальник органу внутрішніх справ.

Процесуальні взаємини начальника слідчого відділу (відділення) і начальника органу внутрішніх справ, що складаються при провадженні дізнання у справах, підслідних слідчим, носять координаційний, а не субординаційний характер.

Як суб'єкти управління системами (дізнання-слідство), начальник органу внутрішніх справ і начальник слідчого підрозділу діють самостійно в межах наданих їм процесуальних повноважень, координуючи діяльність підлеглих служб. Але в процесі провадження досудового слідства ці взаємини ускладнюються, набуваючи специфічного характеру. Якщо в управлінській діяльності начальник органу внутрішніх справ є керівником стосовно начальника слідчого відділу (відділення), то у кримінально-процесуальній діяльності при провадженні досудового слідства вже начальник слідчого відділу правомочний давати начальнику органу внутрішніх справ (як керівнику дізнання) обов'язкові для виконання доручення і вказівки, встановлюючи терміни їхнього виконання. У такій ситуації він стає особою, що володіє визначеними владними повноваженнями стосовно начальника органу внутрішніх справ. У науці управління таке становище називається дисфункцією. Проте функціонування такої системи допускають правознавці й соціологи [6, с. 256]. Так, наказом МВС України від 18 жовтня 1993 р. № 701,

яким затверджується Положення про основи організації розкриття злочинів органами внутрішніх справ, та цим положенням на начальників міськрайорганів покладе на персональну відповідальність щодо безпосереднього розкриття злочинів й участі служб, у тому числі слідчого відділу, в їх розкритті. Таку відповідальність несе начальник міськрайоргану.

Відповідно до пункту 5.1.5 названого Положення начальники ОВС спільно з керівниками слідчих підрозділів заслуховують звіти членів слідчо-оперативних груп [7] про результати об'яву місця події, проведення невідкладних слідчих дій та оперативно-розшукових заходів, здійснюють повсякденний контроль за роботою підлеглих, передусім стосовно розкриття тяжких злочинів. Ці нормативно-правові акти установлюють, що начальники міськрайорганів внутрішніх справ несуть повну відповідальність за правильну організацію роботи слідчих підрозділів і засновану на законі взаємодію слідчих з органами дізнання й інших служб із попередження, розкриття, розслідування злочинів і розшуку злочинців [8].

Ініціатором створення МЗСОГ можуть виступати керівники правоохоронних органів як прикордонних регіонів, так і центральних відомств. Приклад до ініціативи - це достовірна доказова інформація, що отримана при розслідуванні окремо визначеної кримінальної справи.

Ділова частина подібного співробітництва може включати, і це буде сприяти ухваленню правильного рішення, проведення попередніх взаємних консультацій, причому як до відправлення пропозиції щодо створення МЗСОГ, так і протягом 15-денного строку. Ці консультації можуть не тільки вплинути на ухвалення рішення, але й сприяти визначенню оптимального кількісного і якісного складу МЗСОГ з боку запитуваної держави. Також доцільно попередньо обговорити й намітити мети та завдання МЗСОГ, якщо вона буде створена.

Вважаємо, що створена в такий спосіб МЗСОГ буде являти собою як би двоєдине структурне утворення, що складається із двох національних слідчо-оперативних груп, кожна з яких буде функціонувати на власній території й мати власного керівника, який реалізує свої права, виходячи із національного кримінально-процесуального законодавства. Такий порядок відповідає суверенному характеру взаємин країн СНД.

Основний зміст створення МЗСОГ укладається в можливості уникнути разових доручень при необхідності здійснення слідчих дій і оперативно-розшукових заходів на території іншої держави, діяти узгоджено, оперативно вирішувати виникаючі в процесі розслідування питання шляхом тісного співробітництва й взаємного обміну інформацією.

Кількісний і персональний склад МЗСОГ залежить від складності кримінальної справи, кількості епізодів злочинної діяльності фігурантів, територіального розміщення епізодів у суміжних країнах, числа осіб, причетних до злочину, необхідності їхнього встановлення й розшуку, числа потерпілих і їхнього місцезнаходження, обсягу слідчої й оперативної інформації, у тому числі потребуючих координаційних погоджень слідчих дій і оперативно-розшукових заходів.

Важливий організаційний момент діяльності МЗСОГ - утворення організаційного штабу що повинен дислокуватися при тій СОГ, де функціонує загальний керівник МЗСОГ. До складу об'єднаного штабу крім спеціально виділених членів МЗСОГ можуть входити на тимчасовій основі працівники прокуратури, зокрема прокурор, що організує кримінальне переслідування. Головне завдання штабу укладається в нагромадженні отриманих СОГ основних матеріалів слідства, їхній систематизації, аналізі й ознайомленні з результатами аналітичної роботи керівника й членів МЗСОГ.

Важливою умовою досягнення позитивних результатів у цій роботі є її належне

інформаційне забезпечення. Надзвичайно важливим у цьому аспекті є здійснення спільних заходів, обмін оперативною та іншою інформацією, проведення координаційних нарад для розробки планів дій за цими напрямками. Особливе значення має взаємодія таких МССОГ зі службою зовнішньої розвідки, міграційною службою, митною вартою, прикордонниками та іншими державними органами, причетними безпосередньо до роботи з мігрантами.

Наприкінці зауважимо, що прокурорів будь-якої ланки (за винятком прокурорів-криміналістів) та керівників підрозділів органів внутрішніх справ до складу цих груп включати недоцільно, оскільки їхні місця відповідних керівників розглядаємих тимчасових формувань та координуюча роль, як правило, залишається виключно на папері, а будь-яку практичну допомогу або сприяння підвищенню ефективності діяльності СОГ зазначені службові особи мають здійснювати і без додаткових наказів згідно зі своїм службовим або процесуальним статусом.

Щодо питання реформування досудового слідства існують різні думки: одні пропонують створити Національне Бюро Розслідувань [9, с. 136], інші - Державний слідчий комітет [10, с. 54-57], але більшість пропонує залишити існуюче відомче досудове слідство [11, с. 94-97], і потрібно погодитися з тим, що саме це і є конструктивною позицією [12].

Практика як в Україні [13], так і в деяких країнах СНД, де проводився експеримент зі створенням слідчого комітету (Казахстан), підтвердила нежиттєздатність будь-яких непередуманих новацій із слідством [14].

ОСНОВНІ ВИСНОВКИ:

1. Оскільки прокурорський нагляд не є управлінською функцією, особливістю становища керівника міждержавної слідчо-оперативної групи є об'єднання в його повноваженнях функцій контролю з функцією безпосереднього керівництва розслідуванням, включаючи його організацію.

2. Питання вироблення чітких понять взаємодії та координації в міждержавних слідчо-оперативних групах має не тільки теоретичне, але й суто практичне значення.

3. Від того, який зміст вкладається у поняття взаємодії і координації, буде залежати розгляд питань про механізм їх виявлення, принципи, класифікацію, нормативне регулювання, практичні рекомендації щодо вдосконалення взаємодії і координації.

Перелік використаної літератури:

1. Див.: Синюк О. В. Прокуратура України як контрольно-наглядова інституція у сфері боротьби зі злочинністю: Навчальний посібник - Запоріжжя ЗНУ, 2008. - 120 с.
2. *Розумок І. В.* Обвинувачення у кримінальному процесі України: Монографія - К.: Атака, 2007. - 160 с.
3. *Михайленко О. Р.* Прокуратура України: Підручник. - К.: Юрінком Інтер, 2005. - 296 с.
4. Лист Міністра внутрішніх справ України "Про удосконалення прокурорського нагляду" від 3 листопада 2003 року № 11849/Бп
5. *Мінюков П. І., Мінюков А. П.* Процесуальні повноваження начальника слідчого відділу (відділення) органів внутрішніх справ і проблеми керівництва досудовим слідством: Навчальний посібник. - К.: Кондор, 2004. - 145 с.
6. *Право и социология // Под ред. Ю. А. Тихомирова и В.А.Казимирчука.* - М.: Наука, 1973. - 309 с.
7. Див.: Синюк О. В. Види слідствених і слідствено-оперативних груп: сравнительный анализ // Государство и право. - Москва. - 1997. - № 1. - С. 60 - 67.
8. Див.: Синюк О. В. Планування та організація розслідування кримінальних справ про умисні вбивства, які скнені в умовах неочевидності: Монографія / НАВСУ; Науково-практичне видання для прокурорів, слідчих та оперативних працівників кримінального розшуку. - Запоріжжя Видавництво "ДИКЕ ПОЛЕ", 1999. - 136 с.

9. *Шумський П. В.* Прокуратура України: Навчальний посібник. - К., 1998. - 86 с.
10. *Зеленука В. С.* О следственном аппарате и прокурорском надзоре в связи с новым Законом Украины "О прокуратуре" // Закон Украины "О прокуратуре": теория и практика его применения - X, 1992. - С. 54 - 57.
11. *Львенеко В.* Досудове (попереднє) слідство України: проблеми організації та діяльності // Вісник прокуратури. - 2001. - № 2. - С. 94 - 97.
12. Прокуратура України: Академічний курс: Підручник / В.В. Сухонос, В.П., Лакізюк, Л.Р. Грицаєнко, В.М. Руденко; За заг. ред. В.В. Сухоноса. - Суми: ВТД "Університетська книга", 2005. - 566 с.
13. *Потембенько М. О.* Прокуратура України на межі третього тисячоліття // Право України. - 2001. - № 1. - С. 6 - 7.
14. *Косюта М. В.* Роль прокуратури у правовій Україні // Вісник прокуратури. - 2000. - № 1. - С. 12 - 16.

Шиян Д. С.

УДК: 343.8 (477)

кандидат юридичних наук, викладач кафедри кримінального права та кримінології факультету з підготовки слідчих Запорізького юридичного інституту ДДУВС

СУТНІСТЬ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА ОБІЙМАТИ ПЕВНІ ПОСАДИ АБО ЗАЙМАТИСЯ ПЕВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Сутність покарання становить кара - позбавлення або обмеження прав і свобод особи, засудженої за вчинення злочину. Таке позбавлення або обмеження має конкретний вираз (ст. ст. 52-64 КК) і повинно бути належним чином обґрунтованим. Зокрема, засуджена особа може бути піддана обмеженням: волі, права на частину заробітної платні, права просування по службі (щодо військовослужбовців). В певних випадках вона позбавляється права власності (на певні види майна); волі (на певний строк або довічно), військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу, права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Засуджений зобов'язаний перетерпіти ті позбавлення й обмеження, що пов'язані із застосуванням до нього покарання. При цьому має бути забезпечений належний захист його законних прав і свобод [12, С. 144].

Сутність кримінального покарання становить конкретний обсяг обмежень або позбавлень (або їхня сукупність), установлених для засудженого [8, С. 19; 6, С. 11]. Він оцінюється за допомогою якісного й кількісного критеріїв [11, С. 17]. Якісний характеризує властивість, притаманну саме цьому виду покарання: позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю - правообмеження вільного вибору посади, професійної діяльності або іншого роду занять [4, С. 54]. Кількісний показник характеризує розмір кари, властивий конкретному покаранню. Як відомо, кожен вид кримінального покарання має свою сутність, що впливає на деяку свою сферу правового статусу громадянина, який піддався осуду. Очевидно, що між окремими видами покарання є якісні відмінності [7, С. 145].

Кара щодо засудженого здійснюється завжди, коли застосовується покарання. Вона є